

УДК 336.221

Напрями реформування спрощеної системи оподаткування

Колісніченко П.Т., аспірант Науково-дослідного економічного інституту

У статті узагальнено практику функціонування спрощеної системи оподаткування малого бізнесу в Україні. Запропоновано практичні рекомендації щодо реформування спрощеної системи оподаткування.

Ключові слова: податок, спрощена система, реформування, малий бізнес

The article generalizes the practice of the functioning of the simplified system of taxation of small business in Ukraine. Practical recommendations for reforming the tax system simplified.

Key words: tax, simplified system reform, small business

Актуальність проблеми. За час існування спрощеної системи оподаткування в Україні відбулися суттєві зміни як у законодавстві, так і в економіці.

Прийняття низки законів України, норми яких вносять суттєві зміни в порядок сплати суб'єктами господарювання, що застосовують спрощену систему оподаткування страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, призвели до законодавчої колізії в частині порядку їх нарахування та сплати, оскільки сплата страхових внесків у складі єдиного податку не дозволяє здійснити їх персоніфікацію (через різні бази для нарахування внесків) та, відповідно, зарахувати страховий стаж найманим працівникам.

Протягом десяти років граничний обсяг виручки від реалізації продукції та розміри ставок єдиного податку не змінювалися, незважаючи на те, що в економіці країни постійно відбувається зростання таких показників, як індекс інфляції, мінімальна заробітна плата, споживчі ціни тощо.

Так, середній рівень індексу інфляції за період з 01.01.1998 по 01.01.2009, становить 113,8%, причому у 2008 році – 122,3% [1]. У 1998 році мінімальна

заробітна плата становила - 45 грн., а на 01.01.2008 вона становить 515 грн. Тобто, мінімальна заробітна плата з 1998 року збільшилась у 11,4 рази. Законодавством України передбачено і подальше зростання мінімальної заробітної плати (тільки протягом 2008-2009 років вона збільшилася з 515 грн. до 669 грн.).

Отже, встановлений у 1998 році Указом Президента України [2] граничний обсяг виручки від реалізації та розміри ставок єдиного податку на сьогодні є економічно невиправданими та неадекватними сьогоднішнім умовам ринкових відносин.

Складність та обтяжливість загальної системи оподаткування, що спонукає окремих суб'єктів господарювання знаходити можливі шляхи оптимізації сум податкових зобов'язань, загальне фінансове навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності (податки, соціальні і пенсійні внески, збори, тощо) не стимулюють розвиток їх діяльності та призводять до тінізації економічних процесів, зниження конкурентоспроможності як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках.

Отже, дослідження факторів, які впливають на ефективність функціонування спрощеної системи оподаткування має велике теоретичне і практичне значення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Значний внесок у висвітленні проблем функціонування податкової системи України та фіскального регулювання підприємств малого бізнесу зробили українські вчені-економісти: Ю. Іванов [3], П. Мельник [4], В. Ляшенко, А. Соколовська [6], П. Курмаєвим [8] та інші. Разом з тим не достатньо висвітленими залишаються питання практичних заходів щодо реформування системи спрощеного оподаткування в Україні.

Мета роботи. Метою даної статті є узагальнення практики функціонування спрощеної системи оподаткування та формування практичних пропозицій щодо її реформування.

Викладення основного матеріалу дослідження. Останнім часом у

науковій літературі [3; 5; 7; 9] триває дискусія щодо доцільності існування та напрямів реформування спрощеної системи оподаткування. У даному контексті викликає занепокоєння позиція деяких органів виконавчої влади та громадських організацій щодо ліквідації спрощеної системи оподаткування або перехід до самозайнятих осіб (без найманих працівників).

Не слід ігнорувати те, що наслідком ліквідації спрощеної системи оподаткування стане скорочення значної кількості робочих місць на вже створених підприємствах та уповільнення розвитку підприємництва в цілому, що загрожує формуванню легального про шарку малого підприємництва.

Також недоцільним є, на нашу думку, несистемне, достатнім чином науково не обґрунтоване, внесення змін до окремих складових нормативно-правової бази, яка регулює оподаткування за спрощеною системою.

Так, із поширенням кризових явищ в економіці України і, значною мірою в результаті цього, погіршенням ситуації із виконанням плану надходжень до Пенсійного фонду постановою КМУ від 14.04.2009 № 366 „Про сплату внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування” були внесені зміни щодо порядку та обсягів сплати внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Дана постанова передбачала, що сума страхового внеску з урахуванням частини фіксованого або єдиного податку, що перерахована до Пенсійного фонду України, повинна становити не менш як один мінімальний розмір страхового внеску за кожную особу та не більш як один розмір страхового внеску, обчисленого в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників оподатковуваного доходу (прибутку), загального оподатковуваного доходу, з якої сплачуються страхові внески. Також було передбачено, що замість фіксованої ставки (відсоток загальної суми податку, який перераховується до Пенсійного фонду) сума страхового внеску визначається самостійно фізичною особою - суб'єктом підприємницької діяльності [7].

За спрощеної системи оподаткування до набуття чинності Постанови

КМУ № 366, з єдиного податку до Пенсійного фонду спрямовувалося 42%, а від фіксованого – 10%. За максимальної ставки єдиного податку в 200 грн Пенсійний фонд щомісяця отримує від підприємця максимум 84 грн, а від платника фіксованого податку з доходів громадян йому надходить 10 грн. (10% від максимальної ставки податку в 100 грн). В той же час з 1 квітня 2009 року мінімальний страховий пенсійний внесок складає 35,2% (33,2% нарахування пенсійних внесків на фонд оплати праці + 2 % утримань із заробітної плати) від мінімальної заробітної плати в 625,00 грн, що дорівнює 220 грн.

Таким чином підприємцю-платнику єдиного податку доведеться щомісяця сплачувати до Пенсійного фонду за себе та за кожного члена родини від 136 грн (220 грн – 84 грн (пенсійні внески в складі єдиного податку)), а для платників фіксованого податку від 210 грн (220 грн – 10 грн (пенсійні внески в складі фіксованого податку)).

Отже, фактично податкове навантаження на фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які обрали спрощену систему оподаткування суттєво зростає. Разом з тим, за умови продовження чинності даного нормативного документу (у вересні 2009 р. постанова КМУ від 14.04.2009 № 366 втратила чинність), не була б вирішена проблема наповнення Пенсійного фонду та залишилися неврегульованими питання пенсійного забезпечення фізичних осіб-підприємців.

На нашу думку необхідним є системний підхід до комплексного вирішення проблематики подальшого функціонування системи спрощеного оподаткування.

У даному контексті доцільно змінити критерії, за якими визначається можливість для суб'єктів малого бізнесу працювати за спрощеною системою оподаткування. Так, обсяг граничного доходу підприємців-фізичних осіб пропонується збільшити до 750 тис. грн., залишаючи незмінною максимальну кількість найманих працівників.

Одночасно необхідно збільшити ставки єдиного податку та запровадити диференціацію ставок у випадках перевищення встановлених лімітів обороту.

У випадках перевищення встановлених лімітів обороту фізичні особи-підприємці повинні будуть сплачувати податок згідно із наведеними у табл. 1 відсотками від суми перевищення.

Таблиця 1

Диференціація ставок оподаткування фізичних осіб-підприємців

Граничний річний дохід	Сума податку, грн.	Відсоток при перевищення встановлених лімітів обороту
до 250000 грн.	200-600	-
250001-500000 грн.	200-600	7,0
500001-750000 грн.	200-600	15,0

Максимальну ставку оподаткування доходів за фіксованим розміром податку (далі - фіксований податок) також необхідно збільшити до 300 грн. в місяць, залишивши незмінним мінімальний її рівень.

Крім того, з метою більш повного врахування економічних процесів при податковому адмініструванні ми пропонуємо щорічно розраховувати коефіцієнт індексації сум податків. Для розрахунку коефіцієнта індексації застосовується індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація. Коефіцієнт індексації визначається за формулою [7]:

$$Ki = \frac{(I_{r-1} - 5)}{100} \quad (1)$$

де $I_{(r-1)}$ – індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація.

Якщо значення Ki не перевищує 1,03, індексація не проводиться.

Фіскальна справедливість забезпечується, оскільки підприємець з вищим рівнем доходів в даному випадку сплатить більшу суму податкового зобов'язання.

Разом з тим до недоліків даної системи слід віднести необхідність застосування досить складної системи контролю за правильністю нарахування податкових зобов'язань, що означає посилення адміністративного тиску на

платників податку.

Для юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткування ми пропонуємо наступну диференціацію ставок податку.

Таблиця 2

Диференціація ставок оподаткування юридичних осіб

Граничний річний дохід	Ставка для платників ПДВ, %	Ставка для підприємців, які не є платниками ПДВ, %
до 1 млн.	6	10
1 млн.- 2 млн.	8	12
2 млн. – 3 млн.	10	15

Ми погоджуємося із позицією Держкомпідприємництва щодо необхідності збільшення сум граничного доходу у рамках оподаткування за спрощеною системою для юридичних осіб-суб'єктів малого бізнесу. Разом з тим не є доцільним запровадження сплати соціальних внесків на загальних підставах (а не в складі єдиного податку), оскільки це значно ускладнить податковий облік суб'єктів малого бізнесу .

Також ми пропонуємо перерозподілити відсоткові ставки відрахувань у структурі спрощеної системи оподаткування при умовній незмінності (врахування рівня інфляції) сум податкового навантаження. Так, практика використання коштів фондів соціального страхування (за виключенням Пенсійного фонду) за останні роки свідчить про доцільність зменшення відрахувань до них з 15% до 7% у структурі податку.

Розрахунки свідчать, що за існуючої ситуації із внесками до Пенсійного фонду та зростанням кількості пенсіонерів забезпечити своєчасність та повноту пенсійних виплат громадянам, у тому числі й підприємцям, неможливо. Зростання сум відрахувань або переведення підприємців на сплату соціальних платежів на загальних підставах фактично нівелюють переваги спрощеної системи оподаткування. Саме тому, доцільним, на нашу думку, є вилучення відрахувань до Пенсійного фонду у структурі єдиного податку. Одночасно із цим необхідно активізувати процеси подальшого становлення недержавних пенсійних фондів як це передбачено вітчизняним законодавством.

Недержавні пенсійні фонди працюють в Україні з 2005 р., а їх діяльність регламентована Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 р. На сьогодні в країні зареєстровано близько 100 недержавних пенсійних фондів, більшість з яких є відкритими і тому доступними для будь-яких фізичних осіб, незалежно від роду занять.

Збалансувати фінансові ресурси Пенсійного фонду та частково компенсувати скасування відрахувань дозволить зростання ставок єдиного податку.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок в даному напрямі. Удосконалена система спрощеного оподаткування сприятиме подальшому розвитку підприємницької діяльності, збільшенню надходжень до бюджету та усуненню схем зловживання спрощеною системою. Реформування такої системи повинно здійснюватись з урахуванням усіх аспектів та певних недоліків, виявлених у практиці її застосування, у відповідності до основних концептуальних положень реформування податкової системи, проголошених Урядом. Про ефективність буде свідчити процес легалізації тіньової економіки, рух капіталів у легальний сектор.

Список використаних джерел:

1. Індекси цін [експрес випуск]. – К.: Держкомстат України. – 2009. - №258. – 4с.
2. Указ Президента України „Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=727%2F98&zahyst=4/UMfPEGznhhCW5.ZiITXf9VHI4Pss80msh8Ie6>
3. Іванов Ю.Б. Альтернативні системи оподаткування: [монографія] / Ю.Б. Іванов. – Харків: Торнадо, 2003. – 517 с.

4. Мельник П.В. Розвиток податкової системи у перехідній економіці /П.В.Мельник. –Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.

5. Ануфриев М.Ю. Влияние специальных налоговых режимов на развитие малого предпринимательства в регионе: [монография] / М.Ю. Ануфриев, Т.Ф. Бережная, В.И. Ляшенко и др. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 226 с.

6. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки /А.Соколовська //Економіка України. – 2007. – №6. – С.4-12

7. Колісніченко П.Т. Першочергові заходи реформування податкової системи України /П.Т. Колісніченко //Науковий вісник. – 2008. - №2. – С.42

8. Курмаєв П.Ю. Теоретико–методологічні аспекти управління регіональною економікою /П.Ю. Курмаєв // Формування ринкових відносин в Україні : Зб. наук. праць. Вип.2 / Наук. ред. І.К. Бондар. – К., 2008. – С. 119–123.

9. Якушник І. Особливості розвитку та шляхи удосконалення системи оподаткування в Україні /І.Якушник // Матеріали науково-практичної конференції „Реформа міжбюджетних відносин і проблеми розвитку податкової системи України”. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 1999. – С. 148

10. Курмаєв П.Ю. Аналіз нормативно–правового забезпечення соціально–економічного розвитку на регіональному рівні/П.Ю. Курмаєв // Економічний простір : Зб. наук. праць. – №24. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 38–45.